
UDK 37.7/.8(100:497.115)"199/200"

327(73:567)"200"

341.1

Pregledni članak

Primljen 5. IX. 2012.

MARINKO JURILJ ♦ DOMAGOJ GALIĆ

Sveučilište u Mostaru – Zagreb

marinko.jurilj@tel.net.ba / galadomagoj@gmail.com

USPOREDBA DJELOVANJA UN-a I SAD-a U PROCESU IZGRADNJE DRŽAVA: SLUČAJ KOSOVA I IRAKA

Sažetak

Nakon Hladnoga rata pojavila se nova sigurnosna prijetnja: zbog propalih država koje ne mogu kontrolirati vlastiti teritorij, širenje nestabilnosti postala je realna opasnost. Da bi se to spriječilo, angažirane su međunarodne organizacije radi uspostavljanja stabilnoga društva u slabim državama. Izgradnja države zahtjevniji je posao od izgradnje javnih ustanova i pretpostavlja stvaranje političkih, gospodarskih i vojnih uvjeta za održavanje trajnoga mira. Politički se analitičari ne mogu usuglasiti oko pitanja vezanoga za međunarodno sponzoriranu izgradnju države; jedni to nazivaju neokolonijalizmom, dok drugi tvrde da je proces izgradnje države nužan ne samo zbog sigurnosnih nego i humanitarnih razloga. Dva tipična primjera izgradnje države jesu Kosovo i Irak – obje su prošle rat i rušenje institucija vlasti. Na Kosovu je glavnu ulogu preuzeo UN, dok je u Iraku proces izgradnje države preuzeo SAD. U ovom se članku analizom izgradnje države u Iraku i Kosovu nastoje prikazati razlike u pristupu UN-a s jedne i SAD-a s druge strane.

Ključne riječi: UN, međunarodne organizacije, SAD, izgradnja države, Kosovo, Irak

Uvod

U ovom je članku riječ o složenim procesima izgradnje države u razrušenim i nefunkcionalnim zemljama te o ulozi međunarodnih organizacija i velikih sila u tim procesima. U suvremenim međunarodnim odnosima slabe se države tretiraju kao vrlo velik problem koji se mora riješiti ako ne zbog humanitarnih, onda zbog sigurnosnih razloga.

U prvome dijelu govori se o različitim shvaćanjima pojma izgradnja države te o fazama i utjecaju na postojeće strukture određene države. U prošlosti su razne države doživljavale raspad sustava, građanske ratove i ostale strahote, ali u suvremeno doba unutardržavni problemi lako se prelijevaju preko granice i mogu prouzročiti regionalnu nestabilnost. U vrijeme globalizacije umnogome se promijenio odnos međunarodnih organizacija i nacionalnih država. Uloga međunarodnih organizacija, poglavito UN-a, u procesu izgradnje države nije zanemariva. Pitanje je ima li prostora za dodatno djelovanje međunarodnih organizacija pri uvođenju demokratskih institucija u oslabljene države.

Drugi dio rada bavi se pojedinačnim slučajevima izgradnje države. Na primjerima Kosova i Iraka predočuju se razlike u djelovanju međunarodnih organizacija i Sjedinjenih Američkih Država u procesu izgradnje države u poslijeratnome razdoblju. Obje su proživjele ratna razaranja i potpuno urušavanje svih institucija vlasti. Postavlja se pitanje je li funkcionalnije prepustiti UN-u i ostalim međunarodnim organizacijama vlast u razrušenoj državi ili je ta država sposobna sama uspješno odraditi proces izgradnje države bez pomoći međunarodne zajednice.

1. Odnos države i međunarodnih organizacija u suvremenome svijetu

Izgradnja države u posljednjih je dvadesetak godina postao vrlo popularan termin, poglavito zbog raspada država nakon 1989. godine. Ovdje se ne misli na izgradnju nacije jer je taj proces manje-više dovršen; europske nacije formirale su se već u XIX. stoljeću. Postoji više definicija pojma izgradnja države. Taj se termin rabio kao opis nastanka modernih europskih država pa je Charles Tilly ustvrdio da izgradnja

države osigurava pojavu specijaliziranoga osoblja, kontrolu nad teritorijem i trajne institucije s centraliziranom i autonomnom državom koja ima monopol na silu u državi. Također postoji definicija po kojoj je „izgradnja države proces u kojem države povećavaju svoju sposobnost vladanja“¹. Ovaj se rad ne bavi tom vrstom izgradnje države, nego procesom što ga poduzimaju strani, izvanjski činitelji, poput međunarodnih organizacija ili država, kojim se pokušava izgraditi ili obnoviti institucije slabe ili propale države u postkonfliktnome razdoblju.

Fukuyama piše da su „suverenost i nacija-država, kameni temeljci Vestfalskog sustava, erodirali i napadnuti su u svome načelu, budući da ono što se događa unutar država – drugim riječima njihovo unutrašnje vladanje – često ima veliko značenje za druge članice međunarodnog sustava“². Zastrašivanje i prijetnje velikih sila više ne daju ploda pa se mora ući u problematičnu državu i pokušati obnoviti cijeli sustav kako bi ta država bila sposobna nadzirati svoj teritorij i spriječiti kaos. Većinu procesa izgradnje države poduzeo je UN, dok je SAD preuzeo izgradnju Iraka (taj je projekt polučio vrlo slabe rezultate).

Izgradnja države jedan je od najvažnijih zadataka razvijenih država i međunarodnih organizacija jer su slabe ili propale države izvor mnogih problema poput siromaštva, širenja zaraznih bolesti, terorizma i krijumčarenja droga, oružja, pa i ljudi. Izgradnja države postala je važna kada su problemi slabih država postali sigurnosni problem. Vanjska politika SAD-a, kreirana nakon 11. rujna 2001., zahtijeva američki angažman u procesu izgradnje države samostalno ili u suradnji s međunarodnim organizacijama. Tako je doktrina preventivnoga rata³ uplela SAD u izgradnju države u Iraku i Afganistanu.

Prijelomno vrijeme za suverenost država i pravo međunarodne zajednice na uplitanje bio je kraj Hladnoga rata; tada se međunarodna zajednica složila da ne može priznati legitimnost svakomu diktatoru s

1 ALAN WHAITES, *States in Development: Understanding State-building*, Department for International Development, 2008., str. 4.

2 FRANCIS FUKUYAMA, *Izgradnja države*, Izvori, Zagreb, 2005., str. 111.

3 Doktrina preventivnoga rata prvi je put provedena u djelo 2001. godine napadom na Afganistan u kojem se navodno nalazio Osama Bin Laden. Na sličan je način 2003. godine napadnut i Irak.

apsolutnom vlasti u svojoj državi. Suverenost države bila je nepotpuna i lažna u slučajevima zemalja kao što su Somalija ili Afganistan koje su pale pod vlast ratnih vođa. U tim su situacijama vanjske sile intervenirale zbog humanitarnih razloga i radi zaštite ljudskih prava. U intervencijama su uglavnom sudjelovale američke vojne snaga, dok su u izgradnji državnih institucija sudjelovale europske države. U zemljama poput BiH i Kosova prava je suverenost nestala, a vlast je prenesena na Ujedinjene narode ili druge međunarodne agencije i nevladine organizacije. To je bio presedan: međunarodne organizacije dobile su vlast u formalno suverenoj državi.

Autori poput Coopera i Fukuyame taj proces smatraju legitimnim. Fukuyama ga opravdava kao zaštitu od terorističkih napada, dok Cooper smatra kako je u slučaju propalih država logično rješenje da strane sile preuzmu vlast. Prema Fukuyami postoje tri faze „izgradnje države“.⁴ Prva je postkonfliktna obnova i odnosi se na države izašle iz ratnih sukoba, poput Afganistana i BiH, gdje su institucije vlasti potpuno propale i treba ih ponovno izgraditi. U toj se fazi dovode „snage sigurnosti, policije, humanitarne pomoći i tehničke podrške za obnovu električne i vodovodne mreže, bankovnog i platnog sustava“⁵. Druga faza započinje kada država ostvari kakvu-takvu stabilnost. Tada se pokušavaju napraviti samostalne državne institucije koje mogu preživjeti i nakon odlaska međunarodnih snaga. Treća se faza umnogome preklapa s drugom; u njoj se pristupa jačanju slabih država s relativno stabilnim državnim vlastima, ali ipak nesposobnima za obavljanje nužnih funkcija poput zaštite privatnoga vlasništva ili osiguranja zdravstvene skrbi. U ovu se kategoriju može svrstati mnogo država, primjerice one u kojima postoje područja institucionalne stručnosti u djelatnostima poput središnjega bankarstva, ali koje „imaju problema s djelatnostima niske specifičnosti kao što je obrazovanje ili vladavina zakona (na primjer, Peru i Meksiko), do zemalja gdje su sve institucije slabe (na primjer, Kenija, Gana)“⁶.

4 Fukuyama proces naziva izgradnja nacije jer se u SAD-u taj izraz mnogo rabi iako on zapravo označava kreiranje zajednice ljudi povezanih zajedničkom poviješću i kulturom koja je izvan dosega bilo koje strane sile.

5 F. FUKUYAMA, *n. dj.*, str. 119.

6 *Isto*, str. 120.

Rezultati međunarodne zajednice i SAD-a u procesu izgradnje države raznoliki su: bilo je mnoštvo pogriješaka u koordinaciji za vrijeme intervencija u Panami, Bosni i Hercegovini i pogotovo u Somaliji, ali su neke lekcije naučene pa je za vrijeme izgradnje države na Kosovu suradnja bila znatno bolja. Rezultati u drugoj fazi kudikamo su lošiji negoli oni u postkonfliktnoj obnovi gdje do izražaja dolazi sposobnost vanjskih aktera za izgradnju legitimnih i samostalnih političkih institucija koje bi međunarodnoj zajednici omogućile da napusti državu bez straha od raspada sustava. Ipak je „upletenost međunarodne zajednice, politička i vojna, oblikovala karakter država“⁷, pogotovo u jugoistočnoj Europi. U SAD-u postoje različita shvaćanja o izgradnji države. Konzervativci smatraju da nije isplativo trošiti novac i osoblje za obnavljanje strane države i da je praktički nemoguća misija obnoviti institucije vanjskim utjecajem. S druge strane međunarodne i nevladine organizacije drže da je sve poznato u svezi s procesom izgradnje države i da se može uspješno izvesti uz odgovarajuća sredstva. Fukuyama smatra da nijedna strana nije u pravu jer konzervativci zanemaruju činjenicu da SAD ne može ostati izvan toga procesa zbog sigurnosne politike, a međunarodne organizacije trebaju shvatiti težinu procesa i pokušati naučiti lekcije iz prošlih neuspjeha.

2. Kosovo

Tenzije između srpske i albanske zajednice na Kosovu bile su velike tijekom XX. stoljeća, a povremeno su izbijali veliki sukobi; osobito tijekom Prvoga balkanskog rata i dvaju svjetskih ratova. Socijalistička vlada Josipa Broza Tita sustavno je potiskivala nacionalne osjećaje naroda Jugoslavije pa je to razdoblje prošlo bez unutarnjih sukoba. Kosovo je od 1945. godine imalo formalnu autonomiju, ali praktično nije bilo autonomno jer je državni aparat bio vrlo represivan. Politički status Kosova dodatno je poboljšán 1974. godine kada je novi jugoslavenski ustav odobrio prošireni skup političkih prava.⁸

7 GEZIM KRASNIQI, *Citizenship as a tool of state-building in Kosovo*, CITSEE Working Paper, University of Edinburgh, 2010., str. 2.

8 Uz Vojvodinu, Kosovo je dobilo autonomiju i steklo mnoge ovlasti, približno kao i

Nakon Titove smrti 4. svibnja 1980. Kosovo je ušlo u dugo razdoblje političke nestabilnosti. Gospodarstvo je bilo u krizi, a sve su češći bili i nacionalistički nemiri. „U jesen 1981., godinu dana nakon Titove smrti, Albanci su izašli na ulice, tražeći neovisnost od Srbije i da Kosovo postane sedmom republikom.“⁹

Pobuna se brzo proširila cijelim Kosovom i poprimila karakter nacionalne pobune s masovnim demonstracijama u mnogim kosovskim gradovima. Međutim zahtjev Kosovara bio je politički neprihvatljiv za Srbiju. Memorandum Srpske akademije znanosti i umjetnosti (SANU¹⁰) procurio je 1986. godine u javnost i doveo do napetosti između Srba i Albanaca jer je upozoravao na rastući albanski nacionalizam i separatizam. U njemu se tvrdilo da je status Kosova najgori povijesni poraz. U Memorandumu se tvrdi da se u proteklih dvadeset godina iz provincije preselilo 200.000 Srba te se upozorava kako uskoro nitko ne će ostati ako se stvari radikalno ne promijene. Zaključuje se upozorenjem da Srbija ne smije biti pasivna, da ne smije čekati i promatrati što će drugi reći, nego mora brzo djelovati.

Godine 1987. Milošević dolazi na Kosovo i održava svoj slavni govor, a nakon toga kreće antibirokratska revolucija. „Savezna skupština je usvojila amandmane koji su utrli put novom srpskom ustavu.“¹¹ Kosovska skupština morala je sama proglasiti svoje raspuštanje, a to je učinjeno uz pomoć podobnih albanskih političara u skupštini, kao i tenkova JNA te policije izvan skupštine.

Kosovski Albanci 1992. godine održavaju referendum i izjašnjavaju se za neovisnost. Srpska vlast taj je referendum proglasila nevažećim te od tada počinje djelovati paralelna vlast na Kosovu. Ibrahim Rugova, predsjednik samoproglashene Republike Kosovo, zagovarao je pasivan otpor, ali to nije urodilo rezultatima kakvim se narod nadao. Albanci su

punopravna republika: mjesto u saveznome predsjedništvu, policijske snage te Narodnu banku. Vlast je još uvijek obavljala Komunistička partija, ali je tada prenijeta uglavnom na albanske komuniste.

9 LAURA SILBER – ALLAN LITTLE, *Smrt Jugoslavije*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1996., str. 21.

10 Memorandum SANU-a iz 1986. godine posebnu je pozornost dao stanju na Kosovu tvrdeći da su u toj pokrajini Srbi bili podvrgnuti fizičkomu, političkomu, pravnomu i kulturnomu genocidu.

11 L. SILBER – A. LITTLE, *n. dj.*, str. 52.

smatrali da su postali građani drugoga reda u pokrajini u kojoj su činili većinsko stanovništvo pa je otpor prema Beogradu postajao sve jači te su se počele javljati skupine koje su zagovarale oružani sukob, poput Oslobodilačke vojske Kosova (OVK).¹²

2.1. Suverenost Kosova i angažman međunarodnih organizacija

Nakon što je na Kosovu počela pobuna Albanaca koji su tražili neovisnost, započeo je posljednji jugoslavenski rat. Sve učestaliji sukobi i protjerivanja privukli su pozornost međunarodne zajednice, jer „po dokumentima UNHCR-a do listopada 1998. ubijeno je oko 1500 kosovskih Albanaca, dok je broj prognanih dosegao brojku od 300.000 ljudi upozoravajući da je blizu humanitarna katastrofa koja će se prenijeti izvan granica Kosova“¹³. Naravno, gubitaka je bilo i među Srbima, a Kosovo je potvrda teze kako „dijaspora može mnogo pomoći slanjem oružja i novca u matičnu zemlju i samim time izravno utjecati na ishod sukoba“.

Istodobno s vojnim pripremama NATO je pokušavao postići suglasnost oko pravnoga temelja za moguću intervenciju jer su unutar samoga saveza postojala različita gledišta glede toga problema. Jedna opcija bila je dobiti odobrenje UN-a za vojnu intervenciju, no bilo je jasno da će Rusija sigurno uložiti veto. Stoga su glavne članice NATO-a odustale od moguće nove rezolucije koja bi izričito odobrila uporabu sile, iako su je London i Pariz označili poželjnom. Francuska, SAD i Velika Britanija zaključile su da NATO smije intervenirati na Kosovu i bez nove rezolucije, a Njemačka, Italija, Danska i neke druge zemlje još su se neko vrijeme dvoumle oko odluke. Činjenica da je akcija uživala veliku multilateralnu potporu unutar NATO-a, organizacije u kojoj svih 19 zemalja članica ima moć veta, potvrđuje da je vojna akcija bila interes međunarodne zajednice, a ne samo jedne države. Pojedini autori ističu da je NATO-ov način rješavanja stanja na Kosovu mogao biti sudbonosan za

12 OVK je osnovan 1994., a prvi put u javnost izašao je 1996. godine. Cilj mu je bio neovisno Kosovo, a služio se svim sredstvima oružane borbe. Osnivač je bio Adem Jashari, a njegov nasljednik Hashim Thaci kasnije je postao predsjednik Kosova.

13 ARMEND BEKAJ, *The KLA and Kosovo war*, Berghof transition series no 8, 2010., str. 21.

samu budućnost vojnoga saveza.¹⁴ Činjenica da je 19 demokratski razvijenih država kolektivno djelovalo uistinu je začuđujuća.

Posljednja prilika za izbjegavanje zračnih napada bila je konferencija u Rambouilletu. Sporazum je uključivao ulazak snaga NATO-a na Kosovo i priznanje Kosova kao autonomne pokrajine; nesmetano pravo prolaska NATO-ovih vojnika na jugoslavenskome teritoriju, uključujući Kosovo; imunitet za NATO i njegove zastupnike na jugoslavenski zakon. Srpskoj administraciji uvjeti su bili neprihvatljivi pa su napravili određene promjene. Među mnogim promjenama u novoj verziji prijedloga ističe se eliminiranje cijeloga poglavlja o humanitarnoj pomoći i obnovi.

Nakon propasti pregovora međunarodna je zajednica izgubila strpljenje prema Miloševićevoj agresivnoj politici te odlučila vojno intervenirati kako bi se spriječila daljnja eskalacija nasilja. To je dovelo do NATO-ova bombardiranja SRJ koje je trajalo 78 dana, od 22. ožujka do 11. lipnja 1999. Bila je to prva duža uporaba NATO-ove oružane sile u povijesti. Prvi se put uporabila velika oružana sila radi provedbe rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, ali bez odobrenja Vijeća sigurnosti. To je ujedno bila i prva misija bombardiranja čiji je cilj bio zaustavljanje zločina protiv čovječnosti. Cijelo vrijeme zračne kampanje čelnici NATO-a neprestano su naglašavali pet ciljeva koje jugoslavenski predsjednik Slobodan Milošević mora prihvatiti: „prekid svih borbenih djelovanja i nasilja, povlačenje srpskih vojnih, policijskih i paravojnih snaga s Kosova, raspoređivanje međunarodnih vojnih snaga, povratak svih izbjeglica i nesmetan pristup humanitarne pomoći i poštivanje političkog okvira za izgradnju Kosova po članku 1. Rambouilletova sporazuma“¹⁵.

Misija bombardiranja, koja je imala mnogo uzroka, bila je znatan odmak od NATO-ove prethodne politike i prakse. Naime najučinkovitiji vojni savez, poznat po pomoći pri održavanju mira u Europi već pola stoljeća i „najvažnija mjera izgradnje povjerenja među državama Zapada“¹⁶, poslao je svoje snage kako bi utjecale na rezultat,

14 ROBERT BARIĆ, „NATO i Kosovo: U potrazi za novom strategijom“, *Politička misao*, vol. 36 (1999.), br 2, str. 66.

15 THOMAS W. LIPPMAN – WILLIAM DROZDIK, „NATO Softens Conditions on Kosovo“, *Washington Post*, 24. travnja 1999.

16 ROBERT COOPER, *Slom države*, Profil, Zagreb, 2009., str. 50.

uglavnom građanskoga, rata u jednoj balkanskoj državi, i to bez izričitoga odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a. Možda je „najvažniji razlog to što je postalo sve jasnije da preporuke i odluke institucija poput Europske unije (EU), NATO-a, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju u Europi (OESS) i UN-a ignoriraju i krše, posebice jugoslavenske vlasti“¹⁷.

U takvim su okolnostima postojale sumnje među pojedinim državama članicama NATO-a glede mudrosti diplomatske i vojne politike NATO-a. Primjerice u SAD-u je „50% ispitanika bilo za zračne udare, ali samo 36% za kopnenu akciju“¹⁸ te se može zaključiti da vojnoj akciji, u glavama glavnih sudionika, nije bilo očite alternative. Nakon dva mjeseca bombardiranja nazirala se mogućnost nastavljanja akcije tijekom ljeta, što bi možda ugrozilo jedinstvo NATO-a jer nije mogao izdržati tako dugo sudjelovanje u kontroverznoj operaciji. Zatim se razmatrala kopnena akcija, ali je Milošević službeno prihvatio zajedničke mirovne uvjete. „To je dovelo, s brojnim poteškoćama na putu, do potpisivanja sporazuma u Kumanovu, zračnoj bazi u Makedoniji.“¹⁹ Milošević je na kraju prihvatio uvjet povlačenja Vojske Jugoslavije i ulazak KFOR-a na Kosovo. Time je 11. lipnja službeno završila NATO-ova kampanja i rat. Zahvaljujući intervenciji NATO-ovih snaga Vojska Jugoslavije povukla se iz Kosova iako je ono ostalo dijelom Srbije. Međutim deset godina nakon toga Kosovo je proglasilo neovisnost, naravno bez srbijanskoga priznanja.

2.2. Izgradnja stabilnoga društva i uloga UN-a

Već je dokazana teza da je izgradnja države, tj. stvaranje novih i jačanje postojećih institucija vlasti, najvažnije pitanje za svjetsku zajednicu u današnje vrijeme. To se najbolje vidi po angažmanu UN-ove misije na Kosovu poslije rata. Nakon što je završio napad NATO-a na Jugoslaviju, UN je uspostavio teritorijalnu administraciju, posebnu po opsegu, broju ovlasti i financijskome kapacitetu. UNMIK je tijekom svoje vladavine

17 ADAM ROBERTS, „NATO’s ‘Humanitarian War’ Over Kosovo“, *Survival*, vol. 41 (1999), br. 3, str. 108.

18 *The Economist*, 27. ožujka 1999., str. 53.

19 A. ROBERTS, *n. dj.*, str. 110.

napravio privremenu skupštinu, privremenu vladu i ured privremenoga predsjednika; institucije koje su činile zakonodavno i izvršno tijelo pod kontrolom UN-a. UNMIK je 2001. godine proglasio euro službenom valutom na Kosovu, dok se u srpskim enklavama rabi i dinar Republike Srbije.

Misiju UNMIK-a tvore četiri dijela. „Koordinaciju i humanitarnu pomoć pruža Ured visokoga predstavnika za izbjeglice (UNHCR); policijske snage i pravosuđe vodi izravno UN; demokratizacija i izgradnja institucija zadatak je OEES-a, a četvrti dio pripada EU-u koji upravlja ponovnom izgradnjom gospodarstva i obnovom infrastruktura.“²⁰ Dugoročni cilj UNMIK-a jest potpomoći osnivanje samostalne i neovisne vlade na Kosovu. „Mirovnim sporazumom iz 1999. godine određeno je da UNMIK ima svu zakonodavnu, izvršnu vlast i moć upravljanja pravosuđem.“²¹ Visoki predstavnik može donijeti zakone obvezne za građane Kosova i, slično kao u BiH, ima ovlasti smijeniti bilo kojega javnog službenika u sektoru sudstva i političke administracije.

Hijerarhija na Kosovu specifična je zato što zakoni međunarodne zajednice imaju legitimnost. Slično je stanje u Iraku i Istočnome Timoru, što pokazuje razvoj međunarodne teritorijalne administracije i ide prema mogućnosti izravnoga primjenjivanja međunarodnih zakona u suverenoj državi. Primjerice BiH je sačuvala status suverene države unatoč delegaciji OHR-a, dok je UN 1999. godine preuzeo potpunu vlast nad Kosovom. Mandat međunarodne zajednice uspostavljen je da bi se u potpunosti obnovilo Kosovo i uspostavio novi politički sustav. Osim te najvažnije uloge UNMIK-a postoji još nekoliko područja pod upravom misije UN-a. U području sigurnosti i reda UNMIK i KFOR, snage za održavanje mira u okviru NATO-a, poduzele su velike napore kako bi održale red i mir osnivanjem multietničkoga sudstva i lokalnih političkih snaga.

20 Službena stranica Ujedinjenih naroda
<<http://www.un.org/peace/kosovo/pages/unmik12.html>>

21 JURGEN FRIEDRICH, *UNMIK in Kosovo: Struggling with uncertainty*, 2005.
<http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/friedrich_9_225_293.pdf>, str. 240. (15. 9. 2011.)

Iako se sigurnosno stanje znatno poboljšalo, u ožujku 2004. godine izbili su neredi usmjereni protiv manjina u kojima su međunarodne snage pokazale nedovoljnu koordiniranost, što je ukazalo na manjkavost paralelnih struktura KFOR-a i UNMIK-a. Nakon sukoba nedostajalo je kvalificiranoga sudskog osoblja. UN je bio prisiljen osloniti se na strane odvjetnike i suce kako bi reformirali sudstvo te su tako uspostavljeni mješoviti sudovi, sastavljeni od stranih i lokalnih službenika. Oni su na sebe preuzeli istraživanje ratnih zločina, a Haaškomu sudu prosljedeći su samo najteži slučajevi povrjede ljudskih prava. Slučajevi Kosova, Istočnoga Timora i Sierra Leonea pokazuju da su mješoviti sudovi prijeko potrebni nakon građanskoga rata u kojem se pravosudni sustav raspadne.

Obnovu gospodarstva UN je prepustio Europskoj uniji; ona je „uspješno uspostavila bankarski sektor i koncentrirala se na privatizaciju bivše socijalističke ekonomije“²². Iako je postignut određen gospodarski napredak, državno gospodarstvo i dalje ne može samostalno opstati. UN, Europska komisija i kosovske institucije radile su na promicanju reformā i postizanju višega standarda kako bi se pripremili za euroatlantske integracije. Trenutno stanje porazno je: 60-70% stanovništva nezaposleno je. Povratak izbjeglica zasad je najbolnija točka angažmana UN-ove misije. Iako su provedeni mnogi donatorski programi, iznimno malen broj manjinskoga stanovništva vratio se u svoje domove, dok se većina kosovskih Albanaca vratila. U vezi s tim je i zadatak zaštite ljudskih prava koji također ne osigurava dovoljno sigurnosti za manjinsko stanovništvo pa je UNMIK potpisao ugovor s Vijećem Europe kojim je pristao proslijediti informacije o maltretiranju manjina. Očekuje se da će taj ugovor povećati pritisak na javne službe da se pridržavaju Konvencije o ljudskim pravima. Naravno, najvažniji zadatak UN-ove misije jest izgradnja funkcionalne države, organiziranje i nadgledanje razvoja privremenih institucija za demokratsko i samostalno vladanje te kasnije prebacivanje odgovornosti na uspostavljene institucije.

Dosadašnja misija UN-a može se podijeliti na tri vremenske faze. UNMIK je samostalno provodio vlast na Kosovu od sredine 1999. do

22 *Isto*, str. 265.

početka 2000. godine, a početni korak prema lokalnomu sudjelovanju bio je osnivanje Kosovskoga tranzicijskog vijeća u srpnju 1999. koje je uključivalo dvanaest predstavnika političkih stranaka i etničkih skupina. Također je uspostavljena Zajednička sudska komisija, ali nije imala ozbiljnije ovlasti jer je UNMIK imao ovlasti imenovanja i uklanjanja sudaca. U drugoj su fazi UNMIK i predstavnici lokalne vlasti surađivali u okviru Zajedničke sudske komisije kako bi riješili problem paralelne vlade što su je stvorili lokalni političari. UNMIK je stvorio još nekoliko institucija kako bi uključio lokalni element i pokazao postupno uvođenje demokracije. Jedna od tih institucija imala je ovlast predlagati zakone i amandmane. Visoki predstavnik imao je zadnju riječ, ali je morao pismeno obrazložiti svoju odluku domaćim akterima.

Najvažniji korak pri prenošenju ovlasti na Kosovare jest osnivanje UNMIK-ove općinske administracije u koju su bili uključeni lokalni članovi, a upravljali su „urbanom gradnjom i planiranjem, javnom službom, obrazovanjem, javnim zdravstvom i pitanjem zaštite okoliša“²³. Visoki predstavnik ostavio je mogućnost poništavanja odluke administracije ako ocijeni da se prava manjina nisu uzela u obzir.

Velik uspjeh UN-ove misije bilo je održavanje izbora za skupštinu. Kosovska skupština glavno je tijelo privremene vlade i ima 120 poslanika, među kojima je 20 mjesta rezervirano za manjinske poslanike. Predviđeno je prebacivanje vlasti s UNMIK-a na skupštinu. Skupština ima ovlasti nad svim poslovima vlade, od gospodarskih do pravosudnih pitanja, kao i izbor predsjednika Kosova i vlade na čelu s premijerom. UNMIK je zadržao nadzor nad monetarnom politikom, vanjskim poslovima i policijskim snagama, a od 2003. godine UNMIK je počeo primjenjivati strategiju „standard prije statusa“. Strategija se zasniva na zahtjevu za funkcioniranjem demokratskih institucija, vladavine prava, zaštite prava manjina i uspostavljanje konkurentnoga gospodarstva, a zauzvrat će Kosovo dobivati više autonomije. Ovakva strategija uvjetuje prijenos ovlasti na državu jer se UN želi uvjeriti da je vlada Kosova sposobna sama upravljati državom kad međunarodne snage odu.

23 *Isto*, str. 257.

UNMIK je izgubio svrhu 2008. godine nakon proglašenja neovisnosti Kosova. Tada je odgovornost preuzeo EU kako bi pomogao Kosovu na putu prema Europi. UNMIK se vratio na zadatak nadziranja rada vlade; posve je smanjio svoje ovlasti i resurse i spreman je povući se iz Kosova u kojem je poprilično izgubio ugled među stanovništvom. Ipak ostaje činjenica da je UNMIK napravio mnogo za razvoj demokracije. Praktički je bio vlada jedne države osam godina. No bio je neizmjereno ambiciozan pa je to možda i razlog svojevrsnoga razočaranja.

3. Irak

Republiku Irak stvorile su europske sile koje su pobijedile u Prvome svjetskom ratu. Naime Irak je bio dio Osmanskoga Carstva sve do 1920. godine kada je to područje stavljeno pod nadzor Lige naroda. Velika Britanija predvodila je administraciju, nametnula ustav i postavila kralja Feisala na vlast. Britanski je mandat završio 1932. godine i Irak je postao neovisna država. Unutar umjetno stvorenih granica Iračani devedeset godina žive kao skup neprijateljski raspoloženih plemena, regija, jezika i religija. Iračko stanovništvo nije etnički i vjerski homogeno iako je islam najzastupljenija religija i pripada mu više od 95% stanovništva. Tri su dominantne zajednice: Arapi šijiti (oko 60% stanovništva), Arapi suniti (oko 20%) i Kurdi (oko 15%). Svaka od tih skupina prevladava na jednome dijelu Iraka: suniti u središtu države, šijiti na jugu, a Kurdi na sjeveru. Današnji Irak na jugu graniči s Kuvajtom i Saudijskom Arabijom, na zapadu s Jordanom i Sirijom, na sjeveru s Turskom i na istoku s Iranom. Službeni je jezik arapski kojim se služi oko 80% stanovništva, dok se oko 15% služi kurdskim.

Važan povijesni trenutak dogodio se 1979. godine. Tada je Ahmad Hasan al-Bakr dao ostavku na mjesto predsjednika i predao vlast Saddamu Husseinu. Od tada su Hussein i njegova stranka Baat gospodari života i smrti u Iraku. Pokrenuli su osmogodišnji Iračko-iranski rat i genocid nad Kurdima te agresiju na Kuvajt u kolovozu 1990. godine. Tada je administracija Georgea H. W. Busha predložila organiziranje multinacionalne vojske Ujedinjenih naroda. Već se tada nazirala koalicija koja

će u Zaljevskome ratu igrati važnu ulogu, jer „stvaranje zaštićenih zona u sjevernom Iraku, kako bi se zaštitili Kurdi 1991., izvedeno je zajedničkom vojnom akcijom: SAD-a, Velike Britanije i Francuske“²⁴.

Tijekom 42 dana zračnih napada uspjeli su istjerati iračku vojsku iz Kuvajta. Tada se očekivalo da će SAD pomoći iračkomu narodu da s vlasti svrgne diktatora Saddama Husseina, ali pobuna šijita krvavo je ugušena kad su se ugroženi suniti okupili oko diktatora. Bilo je potrebno manje od tjedan dana da Saddamova vojska porazi pobunjenike i vrati izgubljene gradove. Na sjeveru zemlje pobunili su se Kurdi i lakoćom osvajali gradove zato što je Republikanska garda bila zauzeta borbama na drugome kraju države. Nešto više od dva tjedna nakon početka pobune, 20. ožujka, u kurdske ruke pao je Kirkuk, milijunski grad koji se nalazi u srcu najbogatijih iračkih naftnih polja. Tada je Saddam uputio više od 100.000 vojnika na sjever: „postrojbe iračke vojske napale su Kirkuk raketama zemlja-zemlja, borbenim helikopterima, raketama Kačuša, tenkovima, teškim topništvom i napalmom“²⁵. Kurdi nisu bili ni približno naoružani pa je pobuna ugušena, a Kurdi protjerani. Ostaje činjenica da su UN i SAD pobijedili u Zaljevskome ratu i povukle se iz južnoga Iraka, a samu državu ostavile poraženu, razbijenu pobunama i građanskim ratom. Na kraju „koalicija koja je postigla tako sjajnu pobjedu u Zaljevskom ratu, nije uspjela pobijediti u političkom i humanitarnom smislu“²⁶.

3.1. Okupacija Iraka

SAD je s koalicijom država 2003. godine izvršio invaziju na Irak. Jedno od glavnih pitanja u prijeratnome razdoblju bilo je: „Hoće li Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda odobriti vojnu intervenciju u Iraku?“ Kada je postalo jasno da UN-ovo odobrenje zahtijeva znatnije daljnje inspekcije i potragu za oružjem te da SAD i Velika Britanija planiraju napasti Irak bez obzira na UN, mnogi su kritizirali njihov potez kao nemoralan

24 RADOVAN VUKADINOVIĆ, *Međunarodni politički odnosi*, CID, Podgorica, 2009., str. 293.

25 SANDRA MACKEY, *Povijest Iraka i budućnost nakon Saddama Huseina*, Grapa, Zagreb, 2003., str. 26.

26 *Isto*, str. 27.

i ilegalan. Glavni tajnik UN-a Kofi Annan rekao je u rujnu 2004. u intervjuu za BBC da je s njihova gledišta rat bio nezakonit. To je proizvelo kritike na politiku Sjedinjenih Američkih Država. Određeni krugovi iz Busheve administracije preferirali su unilateralnu invaziju na Irak, dok su drugi zagovarali izgradnju međunarodne koalicije i autorizaciju Ujedinjenih naroda. Bush je konačno odlučio potražiti UN-ovo odobrenje, ali još uvijek zadržavajući mogućnost unilateralnoga napada. Koalicija je krenula u rat uz osudu svijeta, ali s velikim vojnim uspjehom. Treba napomenuti da je tada Irak imao „375.000 vojnika, 2200 borbenih tenkova kao i 300 borbenih zrakoplova“²⁷ i bio najjača sila u Zaljevu, ali je bio lagana meta za američku vojnu mašineriju.

Većina iračkih vojnih snaga brzo je poražena i Bagdad je okupiran 9. travnja. Unatoč vojnomu uspjehu SAD i Velika Britanija suočili su se s mnogim optužbama zbog nepotrebna bombardiranja, kao i stalnim pitanjima poput: „Zašto civilno stanovništvo mora biti kažnjeno za grijeh Saddama Husseina?“²⁸ Kraj glavnih borbenih operacija proglašen je 1. svibnja kada je završilo razdoblje invazije i počela vojna okupacija. Sama okupacija zapravo je počela katastrofalno i uz mnogo izgreda. Izvodi se zaključak da je najpogubnija pretpostavka Bushove administracije o poslijeratnome Iraku ona da će sve ići lagano; ne samo što će američke snage dočekati kao osloboditelje nego će nakon pada Saddama Husseina irački birokrati, policajci i ostali javni službenici drugi dan doći na posao i podnijeti prisegu novoj vlasti. SAD je pretpostavio da sigurnost ne će biti velik problem pa nije smatrao potrebnim preuzeti policiju. Usto je očekivao da će prihodi od nafte podmiriti troškove državne administracije i obnove te se tako ne će iscrpiti američki financijski fondovi.

General Zinni izradio je plan prema kojemu za okupaciju Iraka predviđa 300-400.000 vojnika, što je bilo praktički ismijano u Kongresu, ali kongresnici nisu predvidjeli potpuni raspad sustava u Iraku. Galbraith tvrdi da je popunjavanje osoblja za okupacijsku upravu izvedeno vrlo loše. Ured za obnovu i humanitarnu pomoć (ORHA) preuzeo je

27 ANTHONY CORDESMAN, *If We fight Iraq: Iraq and the conventional military balance*, Center for Strategic and International Studies, 2002., str. 2.

28 JOHN PILGER, *A People betrayed*, 2003.

<<http://www.zcommunications.org/a-people-betrayed-by-john-pilger>>

organizaciju humanitarne skrbi i poslijeratnu upravu u Iraku. Za ravnatelja Ureda izabran je umirovljeni general Jay Garner. „On nije imao nikakvo iskustvo u poratnoj izgradnji nacije, ipak imao je dobre veze s neokonzervativcima koji su smatrali da dijeli njihove poglede na Irak.“²⁹ Profesionalni činovnici isključeni su iz ORHA-e zato što su smatrali demokratizaciju Iraka nemogućom misijom pa je Garner bio prisiljen okupljati ekipu iz redova umirovljenih diplomata. Tako su mjesta u privremenoj upravi popunjavana nasumce.

SAD je skupo platio administracijske propuste pri planiranju poslijeratnoga razdoblja. Galbraith opisuje loše stanje u kojem je zatekao Bagdad nakon pada Saddama, na čijim ulicama nije bilo nikoga osim pljačkaša i nekolicine američkih vojnika. Prvoga tjedna nakon Saddamova pada Bagdad je bio u općem kaosu i prepušten bezakonju; svaka je vlast iščeznula iz glavnoga grada. Iračani su se nadali da je Saddamovim padom završilo stradanje Iračana, ali se to pokazalo pogrešnim. Najveća je sramota bila opća pljačka muzeja u kojem je nastala milijunska šteta. Iako je privremena administracija pokušala umanjiti važnost toga ekscesa, bilo je posve jasno da su izgubili kontrolu nad Bagdadom. Pljačka je bila neizbježna posljedica sloma reda i zakona nakon pada režima.

Kao svjetlu točku Galbraith ističe pripadnike i pripadnice američkih vojnih snaga. Navodi da su bili uljudni, profesionalni i disciplinirani, ali je politički vrh SAD-a bio previše okrenut opravdavanju rata i uvjeren da će Iračani jedva dočekati demokraciju američkoga tipa. U svemu tome zaboravili su isplanirati osnovne zadatke potrebne za svaku poslijeratnu upravu. Američka se okupacija nikad nije oporavila od toga početnog kaosa. Posljedica pljačkā vladinih ministarstava i energetske postrojenja pretvorila se u višemjesečnu nemogućnost obnove osnovnih službā. „Dok su Iračani sjedili u svojim domovima – besposleni, budući da su im radna mjesta bila razorena, ili nije bilo struje koja bi pogonila njihove tvornice – krivili su okupatore.“³⁰ Busheva se administracija pravdala kako je uzrok neuspjeha obnove zakona i reda u Iraku posljedica toga što je vojni pohod bio iznimno uspješan te je Irak prebrzo zauzet. Ipak,

29 PETER GALBRAITH, *Kraj Iraka*, VBZ, Zagreb, 2007., str. 88.

30 *Isto*, str. 103.

pojedini analitičari tvrde da se i s postojećim postrojbama moglo zaštititi osnovne zgrade u Bagdadu, poput muzeja i ministarstava. Ti su pljačkaški pohodi odgovornost i američke vlasti jer je ona imala zakonsku obvezu da, kao okupacijska sila, očuva državnu kulturnu baštinu.

3.2. Proces uspostave demokratskoga sustava u Iraku

Iako je Bushova administracija 2000. godine „tijekom predsjedničkih izbora tvrdila da nema namjeru upletati se u vladanje drugih država i nametati svjetski mir“³¹, doktrina preventivnoga rata uvela ju je u Afganistan, a 2003. godine odlučila je srušiti Saddama Husseina i njegovu stranku Baas radi demokratizacije Iraka. SAD je „izložio izuzetan program rada koji nije obuhvaćao samo demokratizaciju Iraka nego i političku transformaciju većine Srednjeg istoka, uključujući i napredak u izraelsko-palestinskom sporu i promociju pluralizma u drugim dijelovima arapskoga svijeta“³². Već je na Londonskoj konferenciji, 2002. godine, dogovoreno stvaranje privremene iračke vlade koja bi preuzela vlast nakon Saddamova pada.

Iako je na papiru plan izgledao izvrsno, na terenu su se pojavile mnoge prepreke koje administracija SAD-a nije kvalitetno riješila. Odmah na početku pojavio se problem – vođa administracije. Garner se naime prekasno pojavio u Iraku; u Bagdadu je već bio zavladao kaos i administracija je izgubila autoritet. Frakcije unutar administracije sabotirale su formiranje privremene vlade i nije bilo dovoljno kadra za upravu jer je sustav bio represivan, dok je pripadnicima stranke Baas bilo zabranjeno djelovanje. Plan američke administracije u Iraku bio je uvesti „ekonomiju slobodnog tržišta, ujednačene porezne stope, privatizirati industriju, privatizirati naftu, uvesti novi obrazovni sustav, vojsku temeljenu na NATO-vom modelu, te neetničku i nesektašku, demokratsku vlast“³³.

Nakon Garnerove smjene i postavljanja L. Paula Bremerera na mjesto iračkoga upravitelja ukida se ORHA, a osniva Koalicijska privremena

31 AIDAN HEHIR, „The myth of the failed State and the War on Terror“, *Journal of intervention and statebuilding*, vol. 1 (2007.), br. 3, str. 310.

32 F. FUKUYAMA, *n. dj.*, str. 114.

33 P. GALBRAITH, *n. dj.*, str. 107.

vlast. Ta je vlast odmah raspustila iračku vojsku, tajnu policiju, obavještajne službe i Ministarstvo obrane, što se kasnije pokazalo kao velika pogriješka. Garner je namjeravao predati vlast Iračanima, ali je Bremer promijenio strategiju i odlučio odugovlačiti s formiranjem vlade. Odluka da sam preuzme svu vlast umjesto da je preda iračkoj vladi bila je vjerojatno najgora moguća odluka u tome trenutku. Iako je UN-ov predstavnik pokušavao diplomatski objasniti Bremeru kako je lokalno stanovništvo najvažnije, čini se da to nije doprlo do njega.

Administracija SAD-a smatrala je privatizaciju ključem ponovne izgradnje demokratskoga i stabilnoga Iraka, ali se ona nije ostvarila jer međunarodno pravo zabranjuje okupacijskim silama prodaju državne imovine. Galbraith također navodi da se proizvodnja nafte naglo smanjila zbog sabotaza i krađe optužujući američke vlasti da nisu štatile naftna postrojenja.

Sljedeći je cilj bio stvaranje iračke vojske, što je također doživjelo debakl. Obuka je bila nedostatna i nepripremljena, ali je najveća pogriješka bila idejne naravi: „uvjerenje da će irački vojnici svu svoju odanost predati nacionalnoj zapovjednoj vlasti Iraka koju, od 2004. godine nadalje, nijedna iračka jedinica nije smatrala svojom“³⁴. Najvažniji zadatak za političku stabilizaciju bio je novi ustav koji je pisalo Upravno vijeće. Administracija nije shvatila da je „dizajn i proces donošenja ustava ključni dio političke tranzicije u procesu izgradnje mira“³⁵. Prijelazni ustav (TAL) samo je trebao objasniti institucije prijelazne vlasti, vladi dati nužne ovlasti i napraviti raspored biranja ustavotvorne skupštine. Planirano je da bude kratak i ostavi prostor Iračanima da razriješe pojedinosti. Ipak, američka je administracija odlučila napraviti ustav po svojim mjerilima; inzistirala je na „centraliziranoj vlasti koja će nadzirati iračku vodu i naftu, imati monopol nad oružanim snagama i biti odgovorna za državne granice“³⁶.

Protiv tih zakona odmah su se pobunili i šijiti i Kurdi, a TAL su pisali američki pravници i politički administrativni dužnosnici, što se vidi po

34 *Isto*, str. 130.

35 KIRSTI SAMUELS, „Post-Conflict Peace-Building and Constitution-Making“, *Chicago Journal of International Law*, vol. 6 (2006.), br. 2, str. 4.

36 P. GALBRAITH, *n. dj.*, str. 134.

ustanovljavanju Vrhovnoga suda po uzoru na SAD. Iako je TAL sam po sebi bio divljenja vrijedan zakon o ljudskim pravima, nikad nije zaživio izvan granica bagdadske Zelene zone, jer središnja vlada jednostavno nije mogla kontrolirati ostatak zemlje. Kurdi i šijiti i nadalje su se vodili svojim pravnim normama, crpili su naftu i održavali vlastitu vojsku. Način na koji je donesen TAL uništio je legitimitet administracije te je bilo jasno da su ga američki dužnosnici potajno napisali, a Iračani nisu imali priliku izjasniti se o njemu. Ironično je da su ključni problemi koje su pokušali riješiti TAL-om (monopol na oružane snage, porezni sustav i uloga islama) zapravo riješeni stalnim ustavom.

Prema TAL-u privremena je vlada trebala preuzeti vlast potkraj 2004., odnosno početkom 2005. godine kada su se trebali održati izbori. Talabani, irački Kurd, postao je prvi demokratski izabran predsjednik Iraka, no Kurdi su još više udaljeni od ideje prihvaćanja ujedinjenoga Iraka. Prijelaz vlasti na demokratske strukture Iraka završio je tragikomično. Službena primopredaja vlasti trebala se održati 30. lipnja 2004., ali je SAD odlučio ceremoniju održati dva dana prije da bi se izbjegao teroristički napad. Novinarima su oduzeti mobiteli kako ne bi za vrijeme ili odmah nakon događaja izvijestili o predaji suverenosti i doveli u opasnost Bremeru. Galbraith je cijelu ceremoniju sarkastično opisao: „Ono što je započelo s neokonzervativnim maštarijama o razdraganim Iračanima koji cvijećem i slatkišima dočekuju svoje američke osloboditelje, okončalo se tajnom ceremonijom.“³⁷

Zaključak

Nakon Hladnoga rata došlo je do raspada višenacionalnih država poput SSSR-a i Jugoslavije, a na pepelu tih tvorevina izgrađene su nove, samostalne države, neiskusne za proces izgrađivanja demokratskih institucija. Također se pojavio velik broj propalih država koje su postale prijetnja cjelokupnomu međunarodnom poretku. Izgradnja funkcionalnih političkih institucija u tim se državama nametnula kao jedan od najvažnijih zadataka velikih sila, poput EU-a i SAD-a, ali i raznih

³⁷ *Isto*, str. 139.

međunarodnih organizacija kojima je cilj bio potpomoći razvijanje demokratskoga društva u propalim državama.

U ovom su radu analizom djelovanja glavnih činitelja predstavljene razlike u pristupu dvaju međunarodnih subjekata prema izgradnji slabe države. Dovoljno je napraviti jednostavan pregled događaja u Iraku i na Kosovu kako bi se zaključilo da je djelovanje Ujedinjenih naroda bilo svrhovitije i razumnije negoli djelovanje SAD-a, što potvrđuje i građanski rat i veliki broj žrtava u Iraku.

Međunarodne organizacije poduzele su goleme napore kako bi osigurale stabilizaciju slabih država, a istaknuti se može UN koji je intervenirao na svim krajevima svijeta, od Somalije, Istočnoga Timora do Bosne i Hercegovine. Na Kosovu je čak preuzeo administrativnu vlast i upravljao zemljom gotovo deset godina. Kako je napomenuto, uspjeh je znatno veći u postkonfliktnoj obnovi negoli u izgradnji institucija sposobnih za upravljanje nakon što međunarodna zajednica povuče svoje djelatnike iz zemlje. Iako se mogu primijetiti određeni pomaci, rezultati međunarodnih organizacija u izgradnji države ipak nisu jednoznačni. Primjeri upotrijebljeni u radu znakoviti su. Dok se stanje u BiH stabiliziralo, iako je posve neizvjesna budućnost države, na Kosovu državna vlast ne može zaštititi čak ni vlastite granice od vlastitih građana. To stanje pokazuje da međunarodna uprava ipak nije uspjela ostvariti svoj cilj i pripremiti institucije za samostalno upravljanje. Naravno, to ne znači da je angažman međunarodnih organizacija bio uzaludan; on je pridonio stabilizaciji navedenih država, održavanju prvih slobodnih izbora, zaštiti slobodnih medija i zbog toga je od velike koristi lokalnom stanovništvu.

Dok su angažman na Kosovu odradile međunarodne organizacije uz koordinaciju EU-a, UN-a, OESS-a i drugih činitelja, Irak je posebna priča. Irak je nakon sukoba preuzela američka administracija, a potom se dogodila velika pljačka državne imovine i naposljetku građanski rat koji je dodatno urušio državne institucije. Pojedini autori brane procese izgradnje država ističući da se razlikuju od klasičnoga imperijalizma, jer u novim oblicima vladavine državom upravlja složena struktura sastavljena od stranih sila, međunarodnih i nevladinih

organizacija (NVO-a) i domaćih institucija, a ne samo jedna imperijalna sila koja polaže sva prava u državi.

Problem je što međunarodni čimbenici u Iraku nisu djelovali zajedno, nego je SAD odlučio preuzeti stvar u svoje ruke. Razlog za loš rezultat američke administracije, osim vrlo teških uvjeta rada, može se tražiti u neiskustvu američke administracije u procesu izgradnje države, unilateralnome djelovanju i nejasnim ciljevima okupacije, što je dovelo do nepovjerenja javnosti i na kraju do sveopće osude vlade SAD-a zbog intervencije. Problem je i to što je SAD zapravo srušio glavna načela povelje UN-a za koja se upravo on najviše zalagao. Zbog toga nije uspio uvjeriti ostatak svijeta u legitimnost svoje akcije pa je ostao usamljen u zahtjevnome pothvatu.

Zaključak je da u izgradnji slabe države moraju sudjelovati međunarodne organizacije zbog svoga iskustva i legitimiteta koji imaju. Naravno, izgradnja države nije egzaktna znanost i ne može se tek tako naučiti iz knjiga i primijeniti u svakoj državi na isti način. Međunarodne organizacije moraju učiti iz svojih pogrješaka, napredovati, razvijati administraciju dostojnu zahtjevnoga posla. Izgradnja države nije međunarodni hir; ona se smatra prijeko potrebnom. Posebno s obzirom na to što je u današnjem međunarodnom sustavu velika vjerojatnost da će se u dogledno vrijeme povećati broj propalih država, što prijeti stabilnosti razvijenoga svijeta. Jedini način za sprječavanje nestabilnosti i nereda jest izgradnja političkih sposobnosti propalih država kako bi mogle kontrolirati svoj teritorij i, najvažnije, zaštititi stanovništvo. Naravno, dosadašnja iskustva UN-a i SAD-a ne bude pretjerani optimizam, ponajviše zbog manjka sposobnosti i nerazumijevanja situacije u državi koju trebaju ponovno izgraditi.

Literatura

- BARIĆ, ROBERT, „NATO i Kosovo: U potrazi za novom strategijom“, *Politička misao*, vol. 36 (1999.), br 2, str. 61. – 67.
- BEKAJ, ARMEND, *The KLA and Kosovo war*, Berghof transition series no 8, 2010., str. 7. – 47.

- BENNET, LEROY – OLIVER, JAMES K., *Međunarodne organizacije, Politička kultura*, Zagreb, 2004.
- BRAHIMI, LAKHDAR, *State building in crisis and post-conflict countries*, 2007. <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpano26896.pdf> 10.9.2011>
- COOPER, ROBERT, *Slom države*, Profil, Zagreb, 2009.
- CORDESMAN, ANTHONY, *If We fight Iraq: Iraq and the conventional military balance*, Center for Strategic and International Studies, 2002.
- FEARON, JAMES – LAITIN, DAVID, „Ethnicity, Insurgency, and Civil War“, *American Political Science Review*, vol. 97 (2003.), br. 1.
- FEARON, JAMES – LAITIN, DAVID, „Neotrusteeship and the problem of weak states“, *International Security*, vol. 28 (2004.), br. 4, str. 5. – 43.
- FRIEDRICH, JURGEN, *UNMIK in Kosovo: Struggling with uncertainty*, 2005. <http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/friedrich_9_225_293.pdf 15.9.2011>
- FUKUYAMA, FRANCIS, „The imperative of state building“, *Journal of Democracy*, vol. 15 (2004.), br. 2.
- FUKUYAMA, FRANCIS, *Izgradnja države*, Izvori, Zagreb, 2005.
- GALBRAITH, PETER, *Kraj Iraka*, VBZ, Zagreb, 2007.
- HEHIR, AIDAN, „The myth of the failed State and the War on Terror“, *Journal of intervention and statebuilding*, vol. 1 (2007.), br. 3.
- KRASNIQI, GEZIM, *Citizenship as a tool of state-building in Kosovo*, CITSEE Working Paper, University of Edinburgh, 2010.
- LIPPMAN, THOMAS W. – DROZDIAK, WILLIAM, „NATO Softens Conditions on Kosovo“, *Washington Post*, 24. travnja 1999.
- MACKEY, SANDRA, *Povijest Iraka i budućnost nakon Saddama Huseina*, Grapa, Zagreb, 2003.

- PILGER, JOHN, *A People betrayed*, 2003. <<http://www.zcommunications.org/a-people-betrayed-by-john-pilger>>
- ROBERTS, ADAM, „NATO’s ‘Humanitarian War’ Over Kosovo“, *Survival*, vol. 41 (1999), br. 3, str. 103. – 123.
- SAMUELS, KIRSTI, „Post-Conflict Peace-Building and Constitution-Making“, *Chicago Journal of International Law*, vol. 6 (2006.), br. 2.
- SILBER, LAURA – LITTLE, ALLAN, *Smrt Jugoslavije*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1996.
- VUKADINOVIĆ, RADOVAN, *Međunarodni politički odnosi*, CID, Podgorica, 2009.
- *The Economist*, 27. ožujka 1999., str. 53.
- WHAITES, ALAN, *States in Development: Understanding State-building*, Department for International Development, 2008.